

Column 'Een nodeloos dilemma', door Raf Geenens

Raf Geenens doceert Ethiek en Rechtsfilosofie aan de KU Leuven en is redactielid van NJLP

De context

Toen ik twee jaar geleden werd uitgenodigd om lid te worden van de NJLP-redactie, was ik vereerd en blij te kunnen meewerken aan een tijdschrift waarvan ik als buitenstaander een erg positief beeld had. Ik wist dat NJLP geen "top journal" was, maar wel een mooi "lokaal-internationaal" tijdschrift waar thema's die leven binnen de Nederlandstalige rechtsfilosofie op academisch niveau en op een internationaal zichtbaar podium bediscussieerd kunnen worden. Het is weliswaar een klein podium, maar daardoor vaak een geschikt podium voor beginnende onderzoekers. Ook voor de redactieleden (die vaak relatief jong zijn) kan zo'n "lokaal-internationaal" tijdschrift een belangrijke leerschool en vrijplaats zijn.

Eenmaal lid van de redactie ontdekte ik echter dat het tijdschrift geplaagd wordt door diverse problemen, waarvan het belangrijkste uiteraard het pijnlijke gebrek aan binnenkomende manuscripten is. Indien de redactieleden niet geregeld collega's en promovendi aanporden om stukken in te sturen en indien er niet de bekende "special issues" waren, dan zou het tijdschrift eenvoudigweg ophouden te bestaan omdat er niets meer te publiceren valt. Spontane inzendingen zijn sporadisch, veelal afkomstig van beginnende graduate studenten, en vaak van lage kwaliteit. Het lijkt niet denkbeeldig dat binnenkort ook de "special issues" onhoudbaar worden, aangezien internationale auteurs niet bereid zullen blijven om in NJLP te publiceren indien het tijdschrift al te zeer de indruk van een "student journal" wekt. De toestand is met andere woorden zeer ernstig.

Twee plannen

Na het aantreden van Roland Pierik als hoofdredacteur werd dan ook begonnen met het uitwerken van een plan om het tijdschrift weer gezond te maken en het gebrek aan kopij te ondervangen. De voornaamste elementen in dat plan zijn volgens mij de volgende:

1. Het uitbreiden van de redactie met een aantal actieve buitenlandse redacteurs. Idealiter wordt er denk ik gestreefd naar een numeriek evenwicht tussen Nederlandse (of Nederlandstalige) redactieleden en internationale redactieleden. De hoop is uiteraard dat een meer uitgebouwd netwerk in de Europese rechtsfilosofie ook meer kopij gaat opleveren. We zitten trouwens op een uitgelezen moment voor een dergelijke internationalisering, aangezien meerdere redactieleden aan het "natuurlijke" einde van hun termijn gekomen zijn.

2. Een tweede punt is de verhuis van NJLP naar een internationale uitgever. Aftastende contacten met gerenommeerde academische uitgeverij suggesteren dat ze geloven in dit project en dat het wel degelijk haalbaar moet zijn om NJLP bij zo'n uitgeverij onder te brengen.

Een internationale uitgever zou er om te beginnen voor zorgen dat we in zowat alle universiteitsbibliotheken aanwezig zijn, wat de kans vergroot dat auteurs een manuscript naar NJLP sturen. De grote uitgevers voeren ook meer promotie voor hun tijdschriften, bijvoorbeeld door op belangrijke conferenties aanwezig te zijn en er gratis nummers te verspreiden. Een internationale uitgever zou de redactie allicht ook een meer efficiënte digitale werkomgeving kunnen geven (er zijn immers diverse problemen met het communicatieplatform waarop NJLP momenteel draait).

3. Een derde doelstelling is het bewaren van sterke banden met de Vereniging. Belangrijke buitenlandse tijdschriften, zoals het *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie* en *Oxford Journal of Legal Studies*, zijn eveneens trots op de band met hun thuisbasis (respectievelijk de Duitse IVR en de faculteit Rechtsgeleerdheid van Oxford) en voeren een redactionele lijn die aansluit bij de visie op rechtsfilosofie van die thuisbasis. NJLP zou zich op gelijkaardige wijze willen blijven verhouden tot de Vereniging. Dat kan bijvoorbeeld door actief artikels aan te trekken die reflecteren over thema's die leven in de Vereniging, door stil te staan bij de activiteiten van de Vereniging of door special issues samen te stellen op basis van VWR-conferenties.

4. Er is ook voorgesteld om bij de relance van het tijdschrift te kiezen voor een nieuwe naam, bijvoorbeeld *European Journal of Legal Philosophy*. Persoonlijk pleit ik ervoor om de huidige naam te bewaren. De term "Netherlands" kan immers bepaalde redactionele keuzes verantwoorden, zoals bijzondere aandacht voor thema's die leven in de Nederlandse rechtspraktijk of het aanhouden van een substantiële groep Nederlanders binnen de redactie. Door onder Nederlandse vlag te varen, krijgt het tijdschrift ook een meer duidelijke identiteit in de internationale wateren. Bovendien heeft het woord "Netherlands" nog steeds erg positieve connotaties: het roept een beeld van tolerantie en vooruitgangsgeloof op, en Nederland is natuurlijk ook een thuisbasis van het internationale recht.

5. Een hernieuwd NJLP zou voor zichzelf een herkenbare positie moeten uittekenen in de internationale tijdschriftenmarkt. Ik denk echter dat de contouren van die positie al verschijnen in de discussies van de voorbije maanden. Binnen de VWR lijkt niemand warm te lopen voor de analytische, "Oxfordiaanse" rechtsfilosofie die momenteel heel wat rechtsfilosofische tijdschriften domineert. Logischer lijkt het om voort te bouwen op Europese tradities, zonder evenwel te verzanden in een al te continentaal, postmodern of historiserend discours. Uit de diverse opinies op de VWR-site (ik denk onder meer aan de ingezonden brief van Wibren van der Burg en de column van Pauline Westerman) spreekt een voorkeur voor een heldere en originele rechtsfilosofische reflectie op de reële uitdagingen van de Europese samenleving en de Europese rechtspraktijk. Ik zie momenteel geen enkel dergelijk tijdschrift op de markt, en ik ben ervan overtuigd dat zo'n tijdschrift wel degelijk een jong en internationaal publiek zou weten te bekoren.

6. Ik wil ook een element toevoegen dat niet expliciet in het plan van de redactie staat, maar dat niettemin belangrijk is: de redactieleden zouden het tijdschrift op allerlei manieren moeten promoten en actief goede manuscripten aantrekken. In het opiniestuk van Thomas Mertens wordt de opgang van het tijdschrift *Kantian Review* geanalyseerd, een tijdschrift dat dankzij de tomeloze inzet van de redactieleden een vaste waarde is geworden in het netwerk van Kant-scholars. Ik heb die analyse van Thomas gelezen als een kritiek aan het adres van de huidige redactie, een kritiek die misschien niet onterecht is. Die kritiek geldt alleszins voor ondergetekende. Ik had de voorbije twee jaar veel meer kunnen doen om het tijdschrift te

promoten, bijvoorbeeld op internationale conferenties. Bij de relance van NJLP hoort volgens mij ook een stevige inspanningsverbintenis van alle redactieleden, oud en nieuw.

Geen enkel plan biedt een overlevingskans van 100%, maar de kans lijkt mij groot dat deze zes voorstellen de negatieve spiraal kunnen doorbreken en een positieve dynamiek op gang brengen.

Zoals iedereen weet, ligt er naast het plan van de huidige redactie ook een tweede plan op tafel. Dit plan werd opgesteld door drie leden van het VWR-bestuur, met name Bart van Klink, Bald de Vries en Hans Lindahl. (Dit plan is op de VWR-website gepubliceerd onder de titel: "Alternatief voorstel NJLP van enkele leden VWR-bestuur".) Hun plan bestaat uit negen stappen die NJLP moeten omvormen in een tijdschrift dat jaarlijks (of onregelmatig) verschijnt en dat qua thematiek alle interesses van het Nederlandstalige thuispubliek tegelijk moet bedienen; er zouden zowel teksten door praktijkjuristen in te vinden zijn als meer filosofische artikels die de procedure van *double blind peer review* doorstaan hebben. Dit "stappenplan" sluit aan bij de piste waar het VWR-bestuur de voorkeur aan geeft (zoals blijkt uit het verslag van 14-10-2015): de internationale ambities opgeven en zich exclusief toeleggen op het ontwikkelen van een medium ter "bevordering van de rechtsfilosofische discussie in het Nederlands taalgebied".

Ik heb echter mijn twijfels bij de manier waarop dit stappenplan de patiënt probeert te redden. De sporadische verschijning zal het tijdschrift minder zichtbaar maken, en daardoor ook minder aantrekkelijk om in te publiceren. Buitenlandse rechtsfilosofen zullen evident geen interesse meer hebben om in dit blad te publiceren (hoewel het stappenplan daar wel nog lijkt op te hopen). En het is onduidelijk waarom de gevestigde rechtsfilosofen binnen Nederland (die al maar zelden in NJLP publiceerden, hoewel zo'n publicatie wel nog steeds aantikte als een internationale publicatie) plots meer interesse zullen hebben nadat NJLP een jaarboek geworden is. Ook de mengeling van artikels die een volwaardige *peer review* doorstaan hebben en teksten die zonder *peer review* gepubliceerd worden, wekt verbazing. Wie is bereid zich aan *peer review* te onderwerpen, als het resulterende artikel terechtkomt in een jaarboek waarin tegelijk allerlei artikels staan die geen *peer review* doorstaan hebben? Kortom, de instroom van manuscripten dreigt door dit stappenplan helemaal op te drogen.

Ook de terugplooiing op Nederland is bijzonder jammer. NJLP is een podium dat nadrukkelijk in "The Netherlands" staat, een podium ook waar mensen uit de Lage Landen gemakkelijk de weg naartoe vinden; maar het is niettemin een open podium waarop iedereen welkom is, en een podium dat aan de dingen die in Nederland gebeuren een internationale zichtbaarheid geeft. Het lijkt mij vreemd om nu plots een muur op te trekken rond dit podium. Het voorstel van Bart, Bald en Hans voorziet weliswaar in één Engelstalig nummer om de twee jaar, precies om de internationale zichtbaarheid te garanderen. Maar is dat niet wat onrealistisch? Hoe gaan we een geïnteresseerd buitenlands publiek opbouwen als er slechts één keer om de twee jaar een nummer verschijnt dat ze kunnen lezen? Hoeveel buitenlandse bibliotheken zullen dit tijdschrift blijven opnemen? Dit halfslachtige vasthouden aan de Engelse taal zal dus allicht uitdovend zijn.

In werkelijkheid zou het "stappenplan" de Nederlandse rechtsfilosofie in dezelfde situatie als de Franse storten. In Frankrijk is er een levendige rechtsfilosofische cultuur, met een eigen traditie, eigen thematische accenten, en een weelde aan publicaties. Maar die Franse rechtsfilosofie leeft alleen in Franstalige tijdschriften, en is volkomen onzichtbaar voor de buitenwereld. Een *French Journal of Legal Philosophy* zou daaraan kunnen verhelpen. De Nederlandse rechtsfilosofie heeft gelukkig al zo'n tijdschrift ...

Wat ik wel graag onthoud uit het "stappenplan" (en uit de vele discussies van de afgelopen maanden), is dat de Vereniging nood heeft aan een blad dat haar werking op meer rechtstreekse wijze ondersteunt: een blad dat de band met de leden aanhaalt, dat direct inspeelt op de interesses van de juridische praktijk, dat teksten opneemt van leden die niet in een academische context werkzaam zijn, en waarin bijvoorbeeld ook de verslagen van studiedagen op eenvoudige wijze gepubliceerd kunnen worden. Een dergelijk blad zou voor de intellectueel geïnteresseerde practicus een extra reden vormen om met de Vereniging verbonden te blijven. Deze nood lijkt me volledig legitiem. Wat de auteurs van het stappenplan echter niet lijken te beseffen, is dat het lenigen van die nood onverenigbaar is met de werking van een hedendaags academisch tijdschrift: een tijdschrift waarvan de redactie typisch bestaat uit ambitieuze, internationaal georiënteerde onderzoekers en dat zich - omwille van de eigen geloofwaardigheid - op onwrikbare wijze moet houden aan de regels van *double blind peer review*.

Een vals dilemma

De discussie zoals die zich de voorbije maanden heeft ontrold, is gedreven door een belangrijke maar veelal onuitgesproken veronderstelling. Er wordt met name verondersteld dat we moeten kiezen tussen de twee voorliggende plannen. Ofwel kiest NJLP de vlucht vooruit en probeert het alsnog aan te sluiten bij het peloton van internationale academische tijdschriften, ofwel vervalt het tijdschrift tot een veredeld "clubblad" van de Vereniging. Ik denk dat die veronderstelling niet klopt. Het is perfect denkbaar dat de Nederlandstalige rechtsfilosofen zichzelf internationaal zichtbaar maken door middel van NJLP, en tegelijk een periodieke publicatie uitbrengen die vooral op de eigen achterban en op het lokale werkveld gericht is.

Laat mij, bij wijze van model, de werking van het Leuvense "Overlegcentrum voor Ethiek" toelichten. Het Overlegcentrum is een forum voor discussies over levensbeschouwelijke kwesties. Het richt zich op ethici en docenten van alle faculteiten en hogescholen binnen het netwerk van de KU Leuven, maar ook op mensen binnen de zorgsector in Vlaanderen die professioneel met levensbeschouwelijke kwesties in aanraking komen, en bij uitbreiding op het volledige Vlaamse katholieke middenveld. Het Overlegcentrum geeft sinds jaren twee tijdschriften uit. Enerzijds is er *Ethische Perspectieven*, een Nederlandstalig tijdschrift zonder *peer review* dat nadrukkelijk de eigen achterban bedient: het biedt een platform voor reflectie op de ethische praktijk, het brengt verslag uit van studiedagen, en het legt een brug tussen de beroepspraktijk van ethici en de meer academische ethische reflectie. Daarnaast is er *Ethical Perspectives*, een Engelstalig tijdschrift met strikte *double blind peer review* en met een respectabele plaats in de belangrijke ISI Web of Science tijdschriftenindex. Ondanks die internationale manier van werken, wordt *Ethical Perspectives* nadrukkelijk aangestuurd vanuit de interesses en maatschappelijke bekommernissen van het Overlegcentrum, en biedt het vaak een podium voor bijdragen en themanummers door jonge Leuvense onderzoekers. Deze twee tijdschriften hebben elk een andere redactie, maar de redacties staan in nauwe communicatie met elkaar. Momenteel draaien beide tijdschriften bijzonder goed, ze beconcurreren elkaar niet, maar halen in plaats daarvan voordeel uit hun synergie (meer uitleg over de werking van deze tijdschriften is [hier](#) te vinden).

Volgens mij zou de VWR voor een gelijkaardige oplossing moeten kiezen. De Vereniging kan tegelijk een *Netherlands Journal of Legal Philosophy* en een *Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte van het Recht* uitbrengen. Twee tijdschriften tegelijk, zal dat niet teveel energie en tijd kosten? Ik denk het niet. Aan vrijwilligers zal het alleszins niet ontbreken. De huidige redactieploeg staat te popelen om te beginnen werken aan de internationale relance van NJLP. En er zijn duidelijk ook erg veel mensen die het project van een lokaal VWR-blad genegen zijn. Dit lokale tijdschrift zou een lage periodiciteit kunnen aanhouden (een "jaarboek", zoals in het stappenplan), maar het lijkt mij dat een volwaardig tijdschrift meer kans van slagen heeft. Ik ben in het bijzonder gecharmeerd door de thematische lijn die Pauline Westerman in haar column voorstelt. Die lijn zou best wel eens een coherent en levensvatbaar Nederlandstalig tijdschrift kunnen opleveren. Ik geloof dus dat we gemakkelijk twee schepen tegelijk drijvende kunnen houden: een schip dat in de internationale wateren zichtbaarheid geeft aan de Vereniging, en een binnenschip dat de lokale communicatie gaande houdt.

Er zijn ongetwijfeld praktische nadelen verbonden aan de optie die ik voorstel. Maar kiezen is altijd verliezen, en dat geldt hier zeker en vast. Indien de Vereniging kiest voor een van de twee bekende plannen, verliest ze erg zwaar. Kiest ze voor het "stappenplan", dan verliest de Nederlandse rechtsfilosofie haar internationale podium. Maar zet de Vereniging in op de internationale optie, dan moet ze de hoop opgeven op een blad dat de lokale werking rechtstreeks kan ondersteunen. In dat licht lijkt het verstandiger om de lokale en de internationale piste tegelijk te bewandelen, en de praktische nadelen die daar ongetwijfeld bij horen voor lief te nemen.